

sanguinis sulphureas, pingues, & agiles vel augent, vel speciatim in majorem velocioremque motum redigunt: spirituosa nempe vinosa, aromatica valde acria, sive diætetico, sive pharmaceutico usu ad corpus delata, massæque sanguineæ communicata: quibus haud raro symbolum suum addit aër calidior & ficior.

Ad alteram spectant motus, tam corporis vehementiores exagitationis, quam animi vehementiores iracundi.

CAPUT II.

DE

HÆMORRHAGIIS IN GENERE.

I.

Hæmorrhagia dicitur sanguinis sincerum profluvium, e quacunq[ue] nostri corporis parte id contingat; sive a causa interna, sive externa proveniens.

SCHOL.

Consistit enim omnium hæmorrhagiarum formale in genere, in vasorum sanguiferorum extraordinaria dilatatione & apertura, in variis ac diversis corporis partibus, & locis, ut humorem intus contentum, contra consuetum alias morem, non amplius detineant, sed e canalibus suis dimittant, atque dilabi patiantur, sub qua vasculorum sanguiferorum apertura aliæ quoque partes simul patiuntur, quales sunt membranæ organa excretoria involventes, sub quibus vascula jacent, & quas simul distendunt, ut sanguini erumpenti viam concedant, aut quarum læsionem antecedentem vasorum quoque læsio, & sanguinis profluvius sequitur.

II.

Respectu causarum distinguimus hæmorrhagias, in activas & passivas.

SCHOL.

Passivas vocamus illas, quæ a nudo defectu partis continentis, per læsionem continuitatis dependent, & passivo sanguinis prolapsu absolvuntur.

Activas

Activas vero appellamus, quæ sine læsione continui, cum activa aliqua congestione, motuumque certorum congestiorum directione, atque concursu contingunt.

III.

Respectu loci & modi excretionis, hæmorrhagiæ varias in specie obtinent denominationes.

SCHOL.

Hoc intuitu enim in scholis medicis notæ sunt, hæmorrhagiæ narium, vulnerum, varicum, mensium, uterinæ, hæmoptysis, vomitus & mictus cruentus, ut & hæmorrhoides.

IV.

Passivarum hæmorrhagiarum causam antecedentem proximam constituunt læsiones externa violenta, sive a casu, aut ictu, sive a diæresi, sive ab instrumento lædente, casum aut punctum inflictæ fuerint.

SCHOL.

Hoc respectu, huic hæmorrhagiarum classi præcipue subjiciuntur partes corporis nostri externæ, & aliquando post læsas externas, quoque internæ, quando nempe vel sub vulnerationibus viscera quoque, in cavitatibus contenta, simul læduntur, ut sanguinem intus contentum profuere sinant: vel quando viscera eadem per corrosivorum accessum ita læduntur, ut per solutionem unitatis hæmorrhagia sequatur.

Cum autem hæ, quæ ex partibus externis contingunt, hæmorrhagiæ, non stricte medici, qua medici, consilium exigant, sed potius chirurgorum tractationi curatoriæ subjiciantur, nos illas hic loci haud ulterius prosequimur, sed potius sicco pede ad activas hæmorrhagias transgredimur.

V.

Subjectum hæmorrhagiarum generale constituunt corpora plethorica.

SCHOL.

Hæc enim ex abundantia sanguinis, qua vel quoad vasa, vel quoad habitum gaudent, omnium primo necesse habent, ut sanguis aliquando
immi-

imminuatur, & subtrahatur, quo reliquus tanto liberio- rem per partes tubulosas servare queat cursum, & ita in crasi sua tanto melius conservetur.

VI.

Subiectum magis speciale sunt individua certa, qua vel ex ætate, vel sexus ratione ad certas hæmorrhagiarum species disponuntur.

SCHOL.

Hoc intuitu enim prima puerilis & juvenilis ætas subiectum evadit hæmorrhagiæ narium: sicut viri seniores hæmorrhoidibus, & sexus fe- quior in specie hæmorrhagiis ex utero subjiciuntur.

VII.

Specialissimum tandem hæmorrhagiarum subiectum sunt diversa illa nostri corporis partes, e quibus, eorumque vasis sanguiferis, ipse sanguis promanat.

SCHOL.

Sic nares, pulmones, fauces, ventriculus, intestina, renes, vesica urinaria, pro diversitate hæmorrhagiæ, ejusdem fiunt subiectum, prout ex una vel altera harum partium sanguinis profluvium contingit.

VIII.

Causa omnium hæmorrhagiarum materialis proxima, nulla alia est nisi sanguis.

SCHOL.

Sanguis enim est proxima illa materia, quæ immediate in vasis sanguiferis continetur, eaque mole sua abundans distendit, ut aperian- tur, & quæ facta illa vasorum apertura, manifeste profluit. Nullatenus tamen sanguis hæmorrhagias causatur in se consideratus, sed quatenus ex una aut altera parte læsus existit, & vario respectu materiam in cor- pore peccantem constituit.

IX.

Potest itaque sanguis in hoc passu peccare quantitate.

SCHOL.

Si nempe quantitas sanguinis adest excessiva; quo respectu pletho- ra

ra hæmorrhagiarum causa dici potest, quando nempe sanguis, mole sua physica proportionem vasorum superans, hæc distendit, ac illorum aperturam spontaneam urget.

X.

Non solum autem semper peccat sanguinis abundans quantitas; sed sæpissime quoque in culpa simul est læsa ipsius qualitas.

XI.

Qualitatis læsio respicit, vel consistentiam, vel reliquam mixtionem.

SCHOL.

Quoad consistentiam enim sanguis nimis spissus aliquando peccat, dum occasionem præbet naturæ, ut pro removenda illa spissitudine molesta & noxia, motus vehementiores transpressorios per partes solidas suscipiat atque intendat; quo fit, ut vascula exiliora aperiantur, per motum a tergo succedentem, partes spongiosæ distendantur, ac membranæ perrumpantur.

Quando enim sanguis spissior partim per exiliora vasa, partim per intestitia fibrosarum partium pellitur, ibique ex spissitudine distensiones efficit, in dictis partibus necessario sensus molestus excitatur, qui mediantibus filamentis nerveis, undique excurrentibus, ad sensorium commune defertur, ac naturæ communicatus, hanc ad reactionem, per motus pro re nata suscipiendos, extimulat.

Ex altera parte, nimia quoque sanguinis tenuitas in causa esse potest, ut sub hac dispositione tanto promptius atque facillius, sub levioribus quoque commotionibus, partes continentes perrumpere, aut iisdem atoniam contrahere, eoque ipso earundem officium lædere potest.

XII.

Præter modo dictas discrasias, que sanguinis consistentiam respiciunt, aliquando etiam occurrit, atque concurrit sanguinis a particulis heterogeneis ac peregrinis, mixtionem illius intransitibus, inquinatio

SCHOL.

SCHOL.

Fit hoc, quando v.g. multæ particulæ sulphuræ, oleosæ, pingues, atque activæ, acrimoniam sulphureo-salinam inducunt, & hoc respectu sanguinem ad faciliorem majoremque expansionem organicam disponunt, ut data occasione majus spatium querendo, vasorum ostiola distendat, partesque solidas perrumpat.

Non minus occurrit aliquando, licet rarius, specialis ejusmodi sanguinis acrimonia, ut vocant, corrosiva, sive salina, sive acida, ab ejusmodi particulis peregrinis proveniens, qualis quandoque occurrit tam in ita dictis scorbuticis, quam in venereo contagio consummato laborantibus, & vasâ membranisque erodendo, atque in continuitate lædendo, passivum quasi sanguinis profluxum excitant.

Monendus tamen est Medicus, ne nimium, aut nimis frequenter hanc corrosivam acrimoniam subesse credat, ac nimis superstitiosus sit circa hanc materiam, cum sane hæc hæmorrhagiarum causa sit rarissima, & saltem individualis, ne ex suppositione illius therapeutica speculationes nudas foveat, & indicationes curatorias vanas formet, quæ vel non applicabiles existunt, vel applicatæ nihil efficiunt.

XIII.

Quemadmodum sanguis, hætenus recitatis modis lesus, causam suppeditat hæmorrhagiarum materialem proximam, ita læsionum ante dictarum causas antecedentes agnoscit, quæ hæmorrhagiarum remotiores dicuntur, & partim ex diætâ, partim ex vitæ genere, sunt derivandæ.

SCHOL.

Sanguinis itaque proventui largiori, quantitæque abundantæ, favet diætâ & plena & lauta, omniumque ciborum & potuum usus; qui abundante bonoque succo nutritio, partibusque gelatinosis ac emullivis gaudent, præcipue si otium accedat.

Ad spissitudinem sanguinem disponunt, vita sedentaria, potus consistenteres, ac minus defæcati, nec minus cibi crudiores, multum muciditatis habentes.

Discrasia sulphuræ favent, ex cibis, valde aromatici, eorumque

abusus, qui copiosas particulas oleosas atque salinas volatiles subtiliores suggerunt, sicuti e potibus vinosi, iisque præsertim generosi, spirituosi, nec non cerevisiarii valde lupulati, aut pice conditi, idem symbolum conferre possunt.

Salinam discrasiam augent, ac materialiter suppeditant cibi multum saliti, si abusive in usum trahantur, nec non aquæ, salinis impuritatibus scatentes, cibis potibusque præparandis adhibitæ; id quod tanto promptius succedit, si secretiones partium heterogenearum e massa humorum sufflammentur, ac serum falsum non satis cito e connubio reliquorum humorum sejungatur.

Neque ab harum causarum classe excludenda est dispositio hæreditaria, & consuetudo: cujus utriusque energia in motibus eluctatoriis & excretoriis suscipiendis, toto die est notissima.

XIV.

Neque deficiunt causæ occasionales variæ, a quibus reliquæ proximiores, proxime quasi in actum deducuntur.

SCHOL.

Sic enim diætâ vinosa aut spirituosâ largior, speciatim brevi ante hæmorrhagiam celebrata, exæstuationes corporis per motus cursorios, laboriosos, saltatorios nimios ac vehementes; caloris externi nimii, sive ab æstu solis, sive a calore hypocausti, sive a flamma ignis, accessus, seorsim aut collectim sanguinis commotionem turgescientiam & expansionem promovent; quorsum non minus faciunt animi pathemata vehementiora, præsertim ira & gaudium, a quibus sanguis magis intestine & localiter movetur, ut tanto promptius egressum per loca excretoria obtineat.

XV.

Sub omnium tamen dictarum causarum concursu, Medicus sane non minorem habere debet respectum causæ efficientis.

SCHOL.

Hæc nulla alia est, nisi ipsa natura, (de cujus existentia & officio in physiologicis abunde egimus.) Hæc enim in omnibus activis hæmorrhagiis propter certum agit finem & sanguinem, ejusque motus ad & versus certa organa & loca excretoria dirigit sub moliminibus congestoriis,

riis,

riis, eumque in finem motibus solidarum partium, tanquam causa instrumentali, utitur, quo sine illo potiri possit, ut sanguinem vel mole physica in genere, vel expansione turgefactoria, vel restagnatione particulari molestum, excernat, evacuet, imminuat, ultiores majoresque stases avertat, & ita pro viribus sanitatis statum conservet.

CAPUT III.

DE

HÆMORRHAGIIS IN SPECIE.

I.

Densitatis sic in cap. antecedente, omnium hæmorrhagarum in genere universalibus atque communiorebus causis, facile nunc erit, earundem in specie, specialiores invenire causas: quippe quæ non novæ, aut singulares, sed respectu classium supra dictarum, semper eadem manent; excepto saltem accessu impulsivarum aut occasionalium causarum, quæ pro determinatione loci excretionis favent atque inserviunt.

Hæmorrhagia Narium.

II.

Narium hæmorrhagia dicitur sanguinis profluvium aut stillicidium, e naribus sponte, & sine narium vulneraria lesionem contingens.

III.

Subiectum hæmorrhagiæ narium generale præ reliquis constituunt pueri & juvenes.

SCHOL.

Etiam si non penitus negandum sit, quod etiam adultioris ætatis personæ, imo aliquando senes, occurrant, qui narium hæmorrhagiam experiuntur,